

EFSANE ROMANI BAŞKİŞİSİ BARBAROS HAYREDDİN PAŞA'NIN KARAKTER TİP AYRIMINDA PSİKANALTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Yrd. Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU*
Ebru AKTAŞ**

Öz: İskender Pala'nın kalemi ile Efsane romanında dirilen Barbaros Hayreddin Paşa, tarihi gerçeklikle paralel ele alınan bir roman karakteri olarak Barbaros imajını oluşturmuştur. Tarihi bir kimlik olan Barbaros Hayreddin Paşa'nın roman türünün olanaqları içerisinde hayatı bir bütün olarak ele alınmış ve karakter analizi olanağı sağlanmıştır. Romanda; karaktere evrilmiş bir tip özellikleri de sergileyen Barbaros'un yazar tarafından, başarılı bir kurmaca ile tarihi ve kişilik özellikleri yitirilmeden okurun hayal dünyasında yeniden yaratılmasına ortam hazırlanmıştır.

Yazımızda; Freud tarafından insanı; çocukluğu, düşleri, kaygıları, korkuları ve yanılgıları üzerinden açıklamak amacı ile ileri sürülmüş dinamik ve kapsamlı bir kuram olan psikanaliz kuramı ile makale sınırları içerisinde Barbaros Hayreddin Paşa'nın insan yanı ele alınarak karakter çözümlemesi yapılmıştır. İlaveten, Mehmet Kaplan'ın Tip Tahlilleri kitabından yararlanılarak, Barbaros Hayreddin Paşa'nın tarihî ve mitik kişiliği ele alınmış, tipolojik çözümlemesi yapılmıştır. Ayrı ayrı karakter ve tip çözümlemesi yapılarak, romanın geçmiş ile bugün ve gelecek arasında kurduğu ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca karakterlerin, saflaştırılır / kristalize edilirse, köklerinin tipler olarak karşımıza çıkacağı ispatlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hızır, Barbaros Hayreddin Paşa, karakter, tip, psikanaliz, efsane, çözümleme.

A PSYCHO-ANALYSIS OF BARBAROS HAYREDDIN PASHA, THE PROTAGONIST OF THE NOVEL TITLED *EFSANE* (THE LEGEND) WITH A FOCUS ON CHARACTER AND TYPE DIFFERENTIATION

Abstract: Barbaros Hayreddin Pasha, who was resurrected by İskender Pala's pencil in the novel titled *Efsane*-The Legend formed the image of Barbaros, who was dealt with as a novel character in parallel with historical reality. Barbaros Hayreddin Pasha's life, a historical figure, was dealt with as whole in the possibilities of a novel and offered us an opportunity for character analysis. In the novel, Barbaros, who shows the feature of type evolved into a character, the context is appropriate for the reader to create an image of Barbaros without losing his historical and personal tenets through a talented fiction.

Geliş tarihi: 28.03.2017

Kabul tarihi: 06.04.2017

*. Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü.

** . İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü.

In this study, within the limits of a paper we conducted a character analysis of Barbaros using Freud's dynamic and comprehensive psychoanalysis theory which was put forward to account for human in terms of his/her childhood, dream, concerns and misunderstandings. Besides this, referring to Mehmet Kaplan's book *Type Analyses* Barbaros Hayreddin's historical and mythical personality was examined and a typological analysis was performed. Character and type analysis were performed for each case and we tried to find out the link the novel creates between the past, the present and the future. We argued that if characters are purified or crystallized they turn out to be types.

Key Words: Hızır, Barbaros Hayreddin Pasha, character, type, psychoanalysis, legend, analysis

*“İmanla, zekâyla döndü feleğin çarkı
Türk'e yoktu deniz ve karanın bir farkı
Fatih'ti karadan yürüten donanmayı
Borç diye bilirim Barbarosa'yı anmayı*
Ekrem Şama

GİRİŞ

Türkler, uzun süren dünya hâkimiyetleri boyunca, karalarda tarihin sayfalarını şan, şeref ve yiğitliklerle dolduran devlet adamlarını ve büyüklerini bağrından çıkardığı gibi denizler üzerinde de mertliğini kanıtlamış dâhileri, denizcileri yetiştiren bir millettir. Bu denizci dehalar, kılıcın çeliğine “Aşk olsun!” dedirtmiş, yüzlerce yazarın kalemine konu olmuş yiğitlerdir. Tarihinin her sayfası kahramanlarla dolu olan, diğer milletler gibi suni kahramanlara ihtiyacı olmayan Türk milleti hem karada hem de denizde tarihin akışına yön vermiş adını dört bir yana duyurmuş, işinin ehli insanlara sahip bir ulustur.

Matematik ve astronomi alanlarında yaptığı çalışmalarla Ali Kuşçu, tıp ve felsefe alanlarında yaptıklarıyla İbn-i Sina, askerî, siyâsî, ilmî vb. birçok alanda yaptığı çalışmalar ve başarıları ile Mustafa Kemal Atatürk gibi... (Anadol, 2010:495-527) Denizlerin amirali Barbaros Hayreddin Paşa da mücadelesi ile tarihimize adını altın harflerle yazdıran bir şahsiyettir. Tarihimizin önemli komutanlarından Rauf Orbay onun için şöyle demiştir: “*Şüphesiz yok ki ben Barbaros'un dümen neferi bile olamam.*” (Erdoğan, 2016)

Romancı kimliğinin yanı sıra 1982-1984 Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Lisesi Komutanlığı'nda teğmen ve üsteğmen olarak görev yapan İskender Pala, Türk denizcilik tarihi adına büyük önem arz eden bu şahsiyete kayıtsız kalamaz ve Akdeniz'in Kızıl Sakal'a, Kızıl Sakal'ın Akdeniz'e olan aşkını kaleme alır. Tarihi gerçeklikle paralel ele alınan olaylar ve kişiler roman karakteri olarak Barbaros imajını gözler önüne sermiştir. Tarihle iç içe geçmişliği romana, ikinci dereceden bir tarihî kaynak kimliği de kazandırmıştır.

Tarihlendiremeyeceğimiz kadar uzun asırlar boyunca derin denizler, efsaneye dönüşen büyük aşklar için atlas olup işlenmiştir. İskender Pala da bir çağın ve o çağın efsanesinin önce izlerini sürmüş sonra gün yüzüne çıkarları romanın diline dökmüş, Barbaros Hayreddin Paşa'yı, roman türünün olanakları ile ete, kemiğe ve özellikle de ruha büründürmüştür. Gerçek hayatta Barbaros Hayreddin Paşa, korkusuz bir kahraman, tedbirli ve akıllı bir kumandan, dirayetli bir devlet adamı, alçak gönüllü bir insan, yiğit ve aziz bir Müslümandır. Böyle olduğu içindir ki o dünya tarihi ile birlikte Türk tarihine mal olmuş, bizden ve bizim içimizden biridir. Bizim öz büyüğümüzdür, gerçek kahramanlarımızdan biridir. Millî tarihimizin şanlı kahramanlarından Barbaros Hayreddin Paşa, bir yanıla tarihî, bir yanıla efsanevi bir kişiliktir. Roman bu iki gerçekliği, iki ayrı dünyayı, özgün bir şekilde sentezlemiştir.

Tarih sahnesinde efsane olan Barbaros Hayreddin Paşa'yı sadece tarih değil kurgu sahnesinde de efsane kılmak ve tarihî açıdan ünlü bir simanın roman karakteri olarak nasıl işlenebileceğini göstermek amacı ile bu çalışma yapılmıştır: *“Efsaneler bazen denizden, bazen aşktan ve ateşten gelirler. Bazan ışık olurlar ve bütün zamanı aydınlatırlar. Efsane kurmak kadar efsaneyi yazmak da efsaneye dâhildir.”* (Pala, 2013:370) diyen yazar denizden gelen ve Akdeniz'in Türk gölü hâline gelme sürecine ışık tutan tarihi yazararak efsaneleş(tir)miştir.

Tarihi Şahsiyet Olarak Barbaros

En eski çağlardan bugüne Midilli Adası birçok olaya tanıklık etmiştir. Eski adı Lespos olan Midilli 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir. (Seyfi, 2011:23) İngiliz tarihçilerden Leon Pöl, Midilli için şöyle söylemiştir: *“Midilli; şarabı, Yedi Tecelliler denilen sazı ve Safa gibi şiiirleriyle ünlüdür, ancak en ünlü yadigârları, Barbaros kardeşlerdir.”* (Seyfi, 2011:29)

Leon Pöl'ün de dediği gibi Midilli'nin en büyük yadigârlarından olup Türk denizcilik tarihi adına ünlü bir kişilik ve asıl adı Hızır olan Barbaros, 1478 yılı civarında doğmuştur. Babası Ece Ovalı Yakup, bir sipahi subayıdır. Hızır'ın İshak, Oruç ve İlyas adında üç kardeşi vardır. Avrupalılar tarafından İtalyanca “Kızıl Sakal” anlamında “Barbaros” lakabı, önce abisi Oruç'a sonra kendisine verilmiştir. Cezayir kalesini ağabeyi Oruç ile birlikte İspanyollardan almıştır (1516). Oruç'un ölümünden sonra Osmanlı Hükümetine bağlılığını bildirip Cezayir sancak beyi olmuştur(1520). Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından kendisine Hayreddin lakabı verilmiştir. 1538 yılında Preveze Deniz Sa-

yaşı'nı kazanarak Akdeniz'i Türk gölü hâline getirmiş ve büyük Kaptan-ı Derya olmuştur. 1544'de İstanbul' da vefat etmiş ve türbesi Beşiktaş'tadır. (Turan, 1992:65-67)

Romannın Özeti

Barbaros'u kalemiyle yeniden diriltmeye çabalayan İskender Pala, Efsane romanını Hızır'ın (Barbaros'un) çocukluğunun geçtiği Midilli'de başlatıp ölümü ile bitirmiştir. Midilli'deki yaşamından, babasından, kardeşlerinden bahsederek kurguya giriş yapmıştır: "... *Konstantineyye'yi alan Fatih Mehmet Han'ın -Allah ona rahmet eylesin- iş becerir sipahiler arasında güç ve endamıyla ünlü bir kahraman iken Midilli'ye yerleşen kumral güzeli Yakup Ağa, adadaki Rum kızlarının güzellikte en müstesnasıyla evlenmiş ve üçer yıl arayla dört oğulları olmuştur.*" (Pala, 2013:2)

Romanda yazar, Hızır'ın büyük Kaptan-ı Derya olma yolundaki adımlarını kurguyla bütünleştirip olayları bu bağlamda genişletmiştir. Barbaros'un kazandığı savaşlara romanda genişçe yer veren yazar, bu savaşlar sırasında Kızıl Sakal'ın takındığı tavrı, soğukkanlılığını ve nasıl bir kaptan olduğunu okuyucuda hayal ettirme çabasına girmiştir. (Pala, 2013:15-18, 45-46,339-354)

Karakterin fiziki özellikleri ve o dönemdeki insanların gözünden Barbaros Hayreddin Paşa'nın algılanabilmesi için başkarakterler dışındaki insanların, Kızıl Sakal hakkında konuşmasına izin verilmiştir.

1882-1884 Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Lisesi komutanlığında teğmen olup 1994-1996 Tarihi Deniz Arşiv araştırmalarında görev alan (Ağaoğlu, 2016) deniz ve denizcilik hakkında bir hayli bilgiye sahip olan yazar, Barbaros karakterine kaptan kimliğini rahatça giydirebilmiştir: "... *Hızır Reis yaklaşmakta olan üç kadirgaya da uzun uzun baktı. Gördüğünün perkende, firkate ve kalyeta cinsi kadirgalar olduğunu biliyordu. Üçü de dar, uzun, alçak berdalı kış taraflarını yükseletmiş dümen kitleyerek hızla yaklaşmaktaydılar.*" (Pala, 2013:12)

Barbaros başkişisinin belirli kişilik özelliklerini ön plana çıkaran yazar, okuyucuda bu tipi ve karakteri kalıcı kılmaya çalışmıştır. Zekâsını vurgulayıp, özgüvenini yüceltmış, babayiğit sevecen bir tavır sergilemiştir. Barbaros'un annesine ve babasına olan saygısı, eşine âşık oluşu, kitabın anlatıcısı olan haritacısı Sidi Alkala'ya karşı tutunduğu sahiplenici ve dostane tavrı, onun ara ara büyük kaptan imajından sıyrılıp sadece Hızır olarak karşımıza çıktığını göstermiştir.

Her fırsatta Barbaros'un denize olan tutkusunu anlatan yazar, ölünce bile denizden ayrılamayan ve türbesinin denizin içinde olmasını

isteyen bu kaptana, denizin de tutkusunu, ölümünün anlatıldığı bölümde özellikle vurgulamıştır: “... *Evet, bütün gözler Boğaziçi'nin sularındaydı. Az evvel köpüren dalgaların sakinleşmesi yeni bitmişti. Şimdi de boğaz sularının tersine doğru aktığını görüyorum. Sanki Barbaros'un cenazesini donanması değil de sular taşıyor gibiydi.*” (Pala, 2013:358)

Freud'un Psikanaliz Kuramına Göre Efsane Romanındaki Barbaros Karakterinin İncelenmesi

*Derine, insana ve tarihin denizlerine açılmak gerekir.
Girdaplarda yüksek idealler saklanabilir.* (Pala, 2013:370)

Freud 1856'da doğdu ve Viyana Üniversitesi'nde tıp okudu. Ömrünün büyük kısmını Viyana'da geçirdi. Freud genç yaşlarda tıbbın nöroloji dediğimiz alanında uzmanlaştı. 19. yüzyılın sonlarından itibaren ruh çözümlemesi ya da psikanaliz diye bilinen görüşlerini geliştirdi. (Freud, 2000:15)

Psikanaliz, Freud tarafından insanın kişiliğini; motivasyonu, düşleri, yanlışları bütününde açıklamak amacıyla ileri sürülmüş bir kuramdır. (Freud, 2000:7) Psikanaliz deyince hem insanın ruhsal yapısının genel bir anlatımını hem de sinirsel ve ruhsal rahatsızlıkları iyileştirmeye yönelik bir yöntem kastedilmektedir.

Dünyaya geldikten sonra bedensel ve ruhsal ihtiyaçlarımızı doğrudan doğruya ve herhangi bir sınır tanımadan yaşarız. Süt verilmezse ya da belki altımız ıslandığında başlarımız bağırmaya. Bedensel sıcaklık ve yakınlık istediğimizde de bunu açıkça belirtiriz. Davranışlarımıza yön veren bu güdü ilkesi ya da haz ilkesine Freud “O” adını vermişti. Bebekken hemen hemen bu O'dan ibaretiz hepimiz. O ya da haz ilkesi yetişkinliğimizde de hayatımız boyunca bizimle birlikte. Ama, giderek isteklerimizi denetleyerek çevreye uyum sağlamayı öğreniriz. Haz ilkesi gerçeklik ilkesi ile dengelenmeye başlar. Freud'un deyişiyle bu düzenleyici işlevi üstlenen egoyu yani beni oluştururuz. Belli bir yaşa gelince, istediğimiz bir şey olmadığında artık arzu ya da ihtiyaçlarımız karşılanana dek oturup bağırırız. Bir şeyi çok istediğimiz, ama çevrenin bunu kabul etmediği böyle durumlarda isteklerimizi bastırmak yani kendimizden uzaklaştırmak ve unutmaya çalışmak zorunda kalırız. Ama, bastırılmış istekler ufacık fırsatta dahi büyük bir arzu ile gün yüzüne çıkar. (Gaarder, 1991:485)

Efsane romanındaki Barbaros karakterini psikanaliz yöntemi doğrultusunda ele alacak olursak öncelikle Freud'un belirttiği “*Çevremiz tarafından kabul edilmeyen isteklerimizi bastırmak zorunda kalırız,*

fakat bu bastırduğumuz isteklerimiz büyük bir arzu ile gün yüzüne çıkar” (Gaarder, 1991:487) görüşü ile kitaptaki Barbaros karakterinin de aslında bastırılmış olan deniz tutkusunun bulduğu ilk fırsatta gün yüzüne çıkışına şahit oluruz.

Yakup Ağa (Barbaros’un babası) oğlu Oruç’un korsanlar tarafından kaçırılması ve öteki oğlu İlyas’ın da korsanlar tarafından öldürülmesi üzerine Hızır (Barbaros) ve İshak’a deniz kenarına inmelerini yasaklamıştır. (Pala, 2013:6-7)

Tam bir deniz âşığı olan Hızır (Barbaros) için bu yasak çok ağırdır, ama babası için bu durumu kabullenmeye çalışır. Yani Freud’un deyimini ile deniz sevdasını bastırmaya çabalar. Babasının ölümü ve abisi Oruç’un güçlü bir korsan olarak geri dönmesi üzerine daha fazla sabre demez ve ağabeyi Oruç’un korsan gemilerinin birinde reis olur.

Freud’a göre açıklayacak olursak: Barbaros babası tarafından istenmeyen denizcilik sevdasını bastırır. Babasının ölümü ve ağabeyinin korsan oluşu ile ortaya çıkan fırsatı değerlendirir ve bastırıldığı kaptanlık sevdasını en uç noktada ortaya çıkararak büyük bir kaptan olur. Hatta devrin en büyük hükümeti olan Osmanlı’nın Kaptan-ı Derya’sı olur.

“Deneyimlerimizin hepsi birden sürekli olarak bilincinde olduğumuz şeyler değildir. Buna karşılık Freud düşündüğümüz yaşadığımız ve aklımıza gelen her şeye ön bilinç demiştir. Bilinç dışı terimi ise bastırılmış düşünceleri ifade eder. Bilinç dışı öğeleri, biz farkında olmadan davranışlarımıza şekil verir.” (Gaarder, 1991:489)

Bu görüş doğrultusunda romanda, Barbaros karakterinin de hayatı boyunca davranışlarının şekil aldığı bilinçaltında gizli kalan çocukluğundan kalma izlerinin olduğunu görürüz. Midilli Adası’nda yaşayan Barbaros, o dönemlerde Çanakkale dolaylarında korsanlık yapan gemilerin, Türk gemilerini yağmalayıp, kıyıda Osmanlı köylerine saldırıp genç kızları esir alarak Ceneviz esir pazarında sattıklarını biliyordu. Babası Yakup Ağa bu korsanlar için *“İyi bil ki oğul, rüzgâr eken fırtına biçmiştir. Elbet bunların zulmüne de bir dur diyen çıkacaktır.”* (Pala, 2013:3) demektedir. Bu telkinleri yedekleyen Barbaros, reis olunca korsanlarla savaşmış ve Akdeniz dolaylarında çekinilen bir kaptan olmuş, korsanların zulmüne dur demiştir.

Barbaros’un çocukluğunda annesinden dinlediği bir kıssa da aslında Freud’un bilinçaltımızdaki düşüncelerimiz davranışlarımızı şekillendirir görüşünü kanıtlamaktadır: *“... Hızır, ertesi yıl Hıdırellez gününde İskender Seddi üzerinde İlyas ile buluştuğunda bir yıl boyunca denizlerde neler olup bitmiş, hangi uğursuzu denizlerde batırmış, İlyas’a bir bir anlatırmış... Annem masalın sonunda ellerini açıp: Ey*

Yüce Tanrı! Tıpkı adaşları gibi Hızır'ımı denizlerde İlyas'ımı kararlarda sen hâkim ve muzaffer eyle!" (Pala, 2013:7) diyerek oğullarının bilinçaltını gizli ve içten telkinlerle şekillendirmiştir.

Romanda Barbaros, kıssadaki gibi zorda kalanların yardımına koşmuştur. Cezayir'i ve Endülüs Müslümanlarını İspanyollardan kurtarmıştır. (Pala, 2013:122) Annesinin de duasında istediği "*Hızır'ımı denizlerde hâkim kıl!*" sözü hayatı boyunca Akdeniz'e hâkim olmaya çalışan Hızır'ın (Barbaros) hırsı, hedefi, hayat felsefesidir denilebilir. Bu isteğine Preveze Deniz Savaşı ile kavuşmuştur. (Pala, 2013:339)

İşte bütün bu ilişkiler ağı, Freud'un görüşünü desteklemektedir. Barbaros'un çocukluğunda bilinçaltına işlenmiş olan bu telkinler, olaylar ve yaşantılar doğrultusunda davranışlarının kendisinin de haberi olmadan şekil aldığı görürüz.

Tip Olarak Barbaros Hayreddin Paşa

Milletlerinin çocukluk dönemlerinde şekillenen tutum ve davranışlarını, arşetipleri benimseyen ve yineleyen tipler, genel olanda özel, özel olanda geneli temsil ederek sürekli yaşama imkânı bulurlar. Edebî eserler, bu ölümsüz yenilenmenin ve devri daimin kalıcı hâle geldiği güçlü örneklerdendir. Tipler, içlerinden çıktıkları milletlerin bilinçaltıdır. Tüm Türk ve dünya edebiyatları, 20. yüzyıla kadar tiplerle gelmiştir. Karakterlerin edebiyat sahnesine çıkışı bu yüzyıldan sonradır. Bu bağlamda bütün karakterlerin geçmişi ve kökleri, tiplerle açıklanabilir.

Eski çağlara ait destanlar ile mesnevilerde genellikle karakterleri aynı kalan kişilere rastlanırdı. "Tip" adı verebileceğimiz sabit karakterli kişiler, küçük farklarla aynı devirde yazılan başka eserlerde de görülür. Roman, hikâye gibi olaya dayalı edebî eserlerde bu "tip" adını verdiğimiz kişilere / kahramanlara rastlanır. (Kaplan, 2001:9) Tarihi temelli karakterler genellikle tip özelliğini taşırlar. Çünkü gerçek hayatları bilindiği için kişilik özellikleri hakkında oynama yapılamaz.

Barbaros, romanda karaktere evrilsede çıkış noktası itibarıyla bir tiptir. Tip bağlamında özellikleri bakımından gazi ve alperen tiplerini temsil etmektedir: "Tip kendi dışında bir şeyi temsil eden roman kişisidir. Yani, roman dünyasının dışında kalan, dış dünyada mevcut bir kavramı ya da bir insan türünü temsil eden bir roman kişisidir." (Tekin, 2001:99)

İslamiyet'i iyice benimseyen Türkler, İslamiyet ile kendi kültürleri arasında her sahada güzel eserler veren bir sentez vücuda getirirler. Bunların en önemlisi destanlarında yüceltilen alp tipinin gazi tipi hâline

gelmesidir. Gazi tipi de alp tipi gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinen bir kahramandır. (Kaplan, 2001:107) Daha küçük bir çocukken denizci olmayı hedefleyen ve annesinin her gece ona anlattığı masalın sonunda ettiği duada olduğu gibi denizlerde hâkim olmayı hedefleyen Barbaros, reis olduktan sonra yavaş yavaş bu emelini gerçekleştirmeye çalışmış, Preveze Deniz Savaşı ile Akdeniz'in tamamını ele geçirmiş ve Ak Deniz'i tek hâkimi bir kaptan hâline gelmiştir. Gazi tipini taşıyan kahramanlar güçlü, zeki ve cesurdur. Fiziki özellikleri ile dikkat çekip kazandığı savaşlarla adından söz ettirmişlerdir. (Kaplan, 2001:109)

Romanda Barbaros Hayreddin Paşa'nın zekâsından, gücünden ve korkusuzluğundan birçok yerde bahsedilmiştir. Bu üçlüden özellikle zekânın, bilgeliğin devreye girmesi, gücü, korkusuzluğu ve savaşçı yanları baskın olan alp tipinin, bilgeliği ile yücelen eren tipini de temsilini sağlar ve alperen tipine dönüşmesini örnekler. Bu karışım Barbaros'u hem *alp* ve *gazi* hem alperen tipinin güçlü bir temsilcisi yapar.

Savaşlar sırasında, Barbaros'un özellikle zekâsı ve korkusuzluğu (Pala, 2013:16-17-18) vurgulanmış, Preveze Deniz Savaşı anlatılırken kendi donanmasının dört katı olan Haçlı donanması ile savaşması ve kazanmasını, gazi ve alperen tiplerinin özelliklerinden ve birikiminden aldığı gizli güçlerle sağladığı sezdirilmiştir. (Pala, 2013:344) Barbaros kazandığı savaşlar ile adını dört bir yana duyurmuş ve kendisinden korkulur biri olmuştur. Bunu Gırnatalı bir demircinin Barbaros hakkındaki konuşmasından daha net anlıyoruz: "*Kadırga serenlerinde kendi sancakları dalgalanan, fenerleri de Müslümanlar için yanan şanlı Cezayir Beyi'ni nasıl tanımazsın. Tunus sultanının, Cezayir Arap emirlerinin, Berberi korsanlarının, İspanyol donanmasının ve Papalık gemilerinin hedefi durumundaki Türk beyidir O.*" (Pala, 2013:122)

Gazi tipi, tek başına değildir. Etrafında kendi gibi bahadırlar vardır. (Kaplan, 2001:109) Tıpkı Barbaros Hayreddin Reis'in etrafındaki reisler ve leventleri gibi: Sinan Reis, Turgut Reis, Salih Reis, Murat Reis...

Gazi tipi, dinî bir mana da taşır. Gaziler dinleri uğruna savaşır ve dini bütün insanlardır. (Kaplan, 2001:111) Barbaros dini uğruna savaşan bir kaptandır bunu her savaş sahnesinin anlatıldığı yerde görürüz. Öyle ki Akdeniz'in büyük bölümünün fethedilme sebebi eziyet altında ve bölük pörçük olan Müslümanları bir araya getirmek ve Müslüman bir devletin himayesi altına almaktır. Bu durum kitapta şöyle açıklanır:

"*Araplar, Mağribiler, Berberiler, Zuzuhalalar, Bedeviler, Şerefi yahut Seferadlar... Herkesin derdi ve duyarlılıkları başka başka. Müslümanlar bölük pörçük. Afrika sahillerinde her burnu döndükçe ayrı bir*

kabilenin şeyhleri, bey veya murabıtları insanlara hükmediyor. Bu ayrılık gayrılık içinde hep kaybediyorlar. Müslümanları tek çatı altında toplamak gerek.” (Pala, 2013:95)

Kur’an okuduğu, namaz kıldığı, her savaştan önce hatimler okuttuğu ve gemisinde imam bulundurduğu gibi örneklerle Barbaros’un dini bütün bir Müslüman olmaya çalıştığı, Müslümanlığın gerekliliklerini yerine getirme çabası içinde olduğu kitapta açıkça belirtilmiştir.

Alperen / gazi tiplerinin dövüştükleri insan veya diğer varlıkların; cesaret, güç ve kuvvet bakımından kahramanlardan hiç de aşağı olmadıkları görülmektedir. Onlar da sıradan insan değil kahramanlardır. (Kaplan, 2001:113) Bu durum, bu tiplerin kazanımlarını, kahramanlığa yükselten bir diğer öğedir.

Barbaros Hayreddin Paşa’nın kitap boyunca çektiği ve en güçlü rakibi Haçlı donanmasının en usta kaptanlarından Andre Doria’dır. O da çok güçlü, zeki ve cesurdur. (Pala, 2013:42,43) En sonunda Barbaros, Preveze Deniz Savaşı ile onu yenmiş ve Akdeniz’e egemen olmuştur. (Pala, 2013:349)

Alperen / gazi tipleri alçak gönüllü ve cömerttir. Zengine ve fakire kapısı açıktır. (Kaplan, 2001:109) “*Malını feda edemeyen, canını hiç feda edemez.*” diyen Suzi Çelebi bu sözünü şu beyitle ifade eder:

“Beli dünya-perest ol ıřka doymaz

Ki her kim mala kıymaz cana kıymaz” (Levend, 1956:248)

Barbaros Hayreddin Paşa’nın Cezayir’i fethettikten sonra Osmanlı hükümetine bağlılığını bildirmesi, alçak gönüllüğünün en büyük kanıtı olmuştur. Barbaros cömerttir. Kitabın birçok yerinde bundan söz edilir. Örnek verecek olursak ölümünün anlatıldığı bölümde Barbaros’a ağlayan Rum kadın ve çocuklar için şu sözler kullanılmıştır:

“Sundurma ve hayatı dolduran kalabalığa bakınca sırtlardaki Rum köyünün kadınları ve çocuklarını gördüm. Hepsi velinimetlerini yitirmiş oldukları için üzülüyor, belki bundan böyle kendilerine yardım edip aydan aya gizlice kapılarına erzak yığıdıracak bir Hayreddin daha çıkar mı diye hasretle ağlaşıyorlardı.” (Pala, 2013:358)

Bütün bu açıklamalardan ve örneklerden anlıyoruz ki Barbaros Hayreddin Paşa; cesareti, kahramanlığı, bilgeliği, cömertliği, iyiliği vb. özellikleri ile çok iyi temsil ettiği bir gazi ve alperen tipidir. İskender Pala da bunu gözeterek eserini kaleme almıştır.

SONUÇ

Barbaros Hayreddin Paşa dünya tarihinin en büyük deniz kumandanlarından biridir. Bunu birçok yazarın kalemine konu olmasından, döneminde ticari ve jeopolitik konumu açısından büyük önem arz eden Akdeniz’i Türk gölü haline getirmesinden ve kazandığı savaşlardan kolaylıkla anlayabiliriz.

Türk denizcilik tarihinin en büyük kaptanlarından biri olan Barbaros, İslam’ı ve Müslümanları her daim korumuş, yiğitliği ve kahramanlığı ile nam salmış ve Akdeniz sularında korkulur bir kaptan olmuştur. Türk ulusu bu ve buna benzer daha nice kahramanın bulunduğu bir ulustur. Böyle kahramanların barındığı bir ulusta roman yazmak için karakter aramaya pek gerek kalmaz. Çünkü hayatları başlı başına roman olabilecek düzeyde macera ve başarı içeren yiğitlere sahiptir.

İskender Pala deniz lisesinde teğmen ve üsteğmen olarak görev yaptığı için deniz ve denizciliğe ilgisi olan yazarlardandır. Bu nedenle Türk denizcilik tarihi adına büyük önem arz eden bu şahsiyete kayıtsız kalamamış ve eserine Efsane ismini vererek, dünya denizcilik tarihine mal olmuş bir “Efsane”yi kaleme almıştır. Ansiklopedilerden ve tarih sayfalarından bildiğimiz Barbaros, yazarın kalemine ilham kaynağı ve ortak olup roman başkişisine dönüşmüştür.

Ortada tarihi bir gerçeklik var olduğu için, konu ve kişi kurgulaştırılırken bu gerçeklik de göz önünde bulundurulmuş ve bu gerçeklikten yola çıkarak Barbaros’un çocukluğuna kadar inilmiştir. Aşka, dostluğa, savaşlara karşı olan tutumu ile iç içe geçen gençliği, yetişkinliği, yaşlılığı ve ölümü anlatılan Barbaros, insani, tarihi ve efsanevi bir kişilik, karakter ve tip arasında gidip gelmiştir. Bu özellikler romanı, “yeni tarihselci edebiyat kuramı”nın (Kolcu, 2008:392-402) yönlendirmeleri ve varoluş gerekçeleri eşliğinde, paralel okumalarla tarihi kaynakları zenginleştirecek, ikinci dereceden bir tarihi kaynak durumuna da terfi ettirmiştir.

Tarihçiden daha iyi tarih anlatan, ruhbilimciden daha iyi ruhsal çözümlenmeler, toplumbilimciden daha ayrıntılı toplumsal gözlemler yapabilen roman türünün olanakları ile buluşan Barbaros Hayreddin Paşa, kuru bir tarihi kimlik olmaktan çıkıp, kanlı canlı bir insan kimliğine bürünmüş, gerekçeleri temellendirilerek tedricen bir efsaneye doğru yüceltilmiş, roman türünün üflediği ruhla ölü iken yeniden dirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Agâh Sırrı Levend; **Gazavatnameler ve Mihailoğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı, Ankara 1956.
- Ali İhsan Kolcu; (2008), **Edebiyat Kuramları**, Salkımsöğüt Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2008.
- Ali Rıza Seyfi; , Ali Rıza (2011), **Denizlerin Sultanı Barbaros Hayrettin Paşa**, Türkçesi: İlyas Kara, Yediveren Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- Azad Ağaoglu; **“İskender Pala Biyografisi”**, Erişim tarihi: 29.11.2016, Aziz Erdoğan; **Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa**, Yağmur Yayınevi, 100 Temel Eser, 7. Baskı, İstanbul 2016.
- Cemal Anadol ; **Tarihe Hükmeden Millet Türkler**, Bilge Karınca Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010.
- <http://www.iskenderpala.net/yeni/biyografi>, Son Erişim Tarihi: 27.03.2017.
- İskender Pala; **Efsane**, Kapı Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul 2013.
- Jostein Gaarder; **Sofi'nin Dünyası**, (çev. Sabir Yücesoy), Pan Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 1991.
- Mehmet Kaplan; **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri**, Dergâh Yayınevi, İstanbul 2001.
- Mehmet Tekin; **Roman Sanatı (Romanın Unsurları)**, Ötüken Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2001.
- Sigmund Freud; **Psikanaliz Üzerine**, (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 2000.
- Şerafettin Turan; **Türk İslam Ansiklopedisi Barbaros Hayreddin Paşa Maddesi**, Cilt: 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1992.